

MALATYA BASININDA 1950-1954-1957 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ

Sevilay ÖZER*

Öz

Demokrat Parti'nin 1946 yılında kurulması ile Türk siyasi hayatında çok partili dönem başlamıştır. 1946 ile 1950 yılları arasında muhalefette bulunan DP, 14 Mayıs 1950'de yapılan milletvekili genel seçimlerini kazanarak iktidara geçmiştir. Siyasi yaşam içerisinde iktidar ve muhalefet seçim dönemlerinde bilindiği üzere kıyasıya mücadele etmiştir. İsmet İnönü'nün memleketi olması dolayısıyla Malatya, bu siyasi çekişmede dikkati çeken illerden biri olmuştur. DP, İsmet İnönü'nün de milletvekili adayı olduğu Malatya'da seçimleri kazanabilmek adına elinden gelen her türlü çabayı göstermiştir. Hem CHP hem de DP seçim öncesi çok sayıda kongre ve miting düzenlemiş, ilçe bucak ve köylere değin seçmene ulaşmaya çalışmıştır. Propaganda aracı olarak basın oldukça etkin olarak kullanılmış, karşı partiden istifa eden vatandaşların sayısı hatta bazen isimleri basında günlük olarak yer almıştır. Çoğunluk liste usulünün uygulandığı 1950-1954 ve 1957 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerini DP, ülke genelinde kazanmış olmakla birlikte Malatya'da kaybetmiştir. Bu çalışmada Malatya'da seçim dönemlerindeki siyasi hava, her iki partinin faaliyetleri, seçim çalışmaları ile çok yönlü olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Malatya, Seçim, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Malatya, Malatya Postası

* Doç. Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi,
Burdur/Türkiye.
sevilayozzer07@gmail.com
Orcid No: 0000-0002-1319-2406
Makalenin Gönderilme Tarihi: 7.09.2020
Makalenin Kabul Tarihi: 14.10.2020
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25.10.2020
Makalenin Türü: Araştırma

PARLIAMENTARY ELECTIONS IN 1950-1954-1957 IN MALATYA PRESS

Abstract

The Multi-party system began in Turkish political life with the establishment of Democrat Party in 1946. Democrat Party which was in opposition between 1946 and 1950 won the parliamentary elections held on May,1950 and it took power. In political life the ruling and opposition parties have fought fiercely during the election periods. Malatya has become one of the prominent provinces in this political conflict as it is the hometown of İsmet İnönü. Democrat Party has made every effort to win the elections in Malatya where İsmet İnönü is also a candidate for the Parliament.

Both the Republican People's Party and the Democrat Party held many congresses and rallies before the elections, they tried to reach voters as far as districts and villages. The press was used very effectively as a propaganda tool. The number of citizens who resigned from the opposing party and sometimes their names appeared in the press daily. Although Democrat Party won the parliamentary elections held in 1950, 1954 and 1957, where the multiple non transferable vote was applied, throughout the country, it lost in Malatya. In this study, the political atmosphere in Malatya during the election periods, the activities of both parties and election studies were tried to be revealed in a versatile way.

Keywords

*Malatya, Election, Democrat Party, Republican People's Party,
Democratic Malatya, Malatya Post*

GİRİŞ

Demokrat Parti'nin (DP) 7 Ocak 1946 tarihinde kuruluşu Türk siyasi tarihinin önemli dönüm noktalarından biridir. İktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile DP arasındaki ilişkiler başlangıçta gayet iyidir. Ancak DP'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra halktan büyük ilgi görmesi karşısında CHP, yeni kurulan bu partinin gerçek anlamda bir muhalefet partisi olduğunu anlamıştır. Oysaki beklenen bu partinin daha uzun yıllar muhalefette kalarak yavaş yavaş büyümesidir (Karpaz, 2010:239-241). İsmet İnönü'nün 10 Mayıs 1946'da topladığı olağanüstü kongrede genel seçimlerin 1947 yılı yerine 1946 yılında yapılması kararlaştırılmıştır. DP bu kararı güç kazanmalarını engellemeye yönelik bir girişim olarak değerlendirmiş, tepki olarak seçimlere katılmayacağını açıklamışsa da daha sonra bu karardan vazgeçmiştir (Ahmad, 1994: 27-32). 21 Temmuz 1946 tarihli milletvekili genel seçimlerinin hemen öncesinde 5 Haziran 1946 tarihinde 4918 Sayılı Seçim Kanunu kabul edilmiştir. Tek dereceli seçim sisteminin uygulanmaya başlandığı, liste usulü çoğunluk sistemine dayanan bu seçim kanununda açık oy gizli sayım esastır (Goloğlu, 1982: 51; Olgun, 2011: 22). Oyların açık, tasnifin ise gizli olması baskı ve hile tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Bu durum 1946 seçimlerine gölge düşürmüştür (Çavdar, 2004: 459).

1946 yılındaki genel seçimlere DP Malatya'dan aday çıkarmamıştır. Ancak DP müstakil olarak adaylıklarını koyan kişileri desteklemiştir (BCA, 490.1.0.0/374.1576.1). DP'nin genel merkezde aday listelerine bakan Refik Şevket İnce, seçimlere ilişkin not aldığı defterine Malatya'da vaktin darlığı nedeniyle teşkilat kurulamadığından aday gösterilemediğini yazmıştır (Toker, 1990: 119). DP'nin Malatya şubesi seçimlerden iki gün önce 19 Temmuz 1946 günü törenle açılmıştır (Ariç, 2019: 31). DP'nin Malatya teşkilatlanmasında başkan olarak Yüksek Mühendis Bedri Ener ile üyeler Yüksek Mühendis Enver Gürsel, Diş Doktoru Cevdet Güray¹, Diş Doktoru İhsan Kaya, Eczacı Zühtü Anıl, Tüccar Kâmil Güzel, Diş Doktoru Kemal Öznumcu, Muhabir Faik Akdoğan, Fırıncı Kemal Akmete görev almıştır (Ariç, 2019: 77).

21 Temmuz 1946 günü yapılan seçim sonucunda CHP'den Malatya milletvekili olarak; Mehmet Sadık Eti, Abdurrahim Ulvi Beydağı, Atif Esenbel, Hikmet Fırat, Mustafa Naim Karaköylü, Osman Taner, Tevfik Temelli, Mahmut Nedim Zabcı, Cafer Özelçi, Abdulkadir Taşangil, Şefik Tugay seçilmiştir (TBMM Albümü 1920-2010, 2010:488-489). DP 1946 seçimlerinde baskı ve yolsuzluk yapıldığı iddialarını hem muhalefette iken hem de ikti-

¹ CHP üyeliğinden istifa ederek DP'ye geçmiştir (Ariç, 2019: 77).

bara geçtikten sonra propaganda malzemesi olarak kullanmıştır (Albayrak, 2014:90). Seçim güvenliğinin olmaması, açık oy gizli sayımın esas olması, tarafsız gözlemciliğin yokluğu ve seçim sonuçlarının ilanından sonra oy pusulalarının imha edilmesi seçimlerin denetlenebilmesinin de önüne geçmiştir (Zürcher, 2000: 308). Seçimden sonra DP bu baskı ve yolsuzluk karşısında muhalefetini sertleştirmiştir. 1946 seçimlerinde uygulanan sistem, bunun neticesinde bu seçimlerin sert bir eleştiriye tabi tutulması, sonraki dönemde DP'nin halktan teveccüh görmesine katkı sağlamıştır (Çavdar, 2004: 460).

İlerleyen süreçte DP'nin önde gelen isimlerinden, İçel Demokrat Parti Milletvekillerinden Refik Koraltan, Celal Ramazanoğlu ve Samet Ağaoglu 16 Şubat 1947'de (BCA, 30.1.0.0/65.405.3) daha sonra Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar ve Refik Koraltan da 4 Ekim 1947 günü Malatya'ya gelmiştir. Buradan Erzurum'a geçecek olan Bayar ve Koraltan yaklaşık 50 kişilik bir partili tarafından karşılanmıştır. Hava meydanında 20 dakikalık bir görüşmede Koraltan, il idare kurulu ve üyelerine kaza merkezlerinde parti teşkilatının kurulup kurulmadığını sormuş, onlar da kazaların tümünde parti teşkilatının kurulduğunu birçok köyde de ocak açtıklarını bildirmişlerdir. Daha sonra Erzurum'a uğurlanmışlardır. Dönüşte yine partililer tarafından karşılanan Bayar ve Koraltan ikilisinden Koraltan, her iki partinin dostça geçinmesinin önemine değinmiş, dürüst ve çalışkan gençler sayesinde partinin ilerleme kaydedeceğini dile getirmiştir (BCA, 30.1.0.0/65.407.7).

Malatya Milletvekili Tevfik Temelli'nin Aralık 1948'de vefat etmesi üzerine (BCA, 490.1.0.0/ 374.1576.1) 1948 ara seçiminde DP aday çıkarmamıştır. Malatya'da açık bulunan bir milletvekilinin seçimi için başlanan hazırlık sürecinde CHP milletvekilleri ve il idare kurulundaki kişilerden bazıları, mahalli parti kurullarına ve partililere destek olmuştur. Milletvekillerinden Mehmet Eti Arapkir'de, Osman Taner Adıyaman, Abdülkadir Taşangil Kahta, Mustafa Karaköylü Pötürge, CHP İl İdare Kurulu Başkanı Lütfi Sayman Malatya merkezde, il idare kurulu üyelerinden Vahap Saltoğlu Besni, Vahap Barış Hekimhan, İbrahim Turfanda Darendede, Abit Karakaş Akçadağ ilçesinde görev almıştır. Parti'nin milletvekili adayı Doğanşehir Belediye Başkanı Esat Doğan'dır. CHP idare kuruluna müracaat eden diğer isimler Mülkiye Müfettişi Adil Özelçi, Avukat Vahap Barış, Çiftçi Tahir Aktan'dır. Malatya'dan Avukat Ali Sürmeli, Doktor Şakir Çobanlı, Emekli Bucak Müdürü Şükrü Erdoğan bağımsız adaylığını koyan isimlerdir (BCA, 490.1.0.0/374.1576.1). Milletvekilliğine adaylığını koyanlar birer beyanname yayınlamıştır (Cumhuriyet, 26 Eylül 1948). DP tarafından seçim öncesi 24 Eylül 1948'de yapılan açıklamada, CHP'nin tek derdinin seçimleri kazan-

mak ve iktidarı elden bırakmamak olduğu bu nedenle hileli yollarla propaganda yaptıklarına değinilmiş, milli iradeyi her şeyin üstünde tuttıkları için bu iradenin tam manasıyla tecellisine mani olan bir seçim kanunu ile seçimlere girmeme ve herhangi bir adayı desteklememeyi prensip kararı olarak aldıklarına dikkat çekilmiştir (BCA, 490.1.0.0/374.1576.1).

DP seçimlerde faaliyet göstermemekle birlikte DP Kayseri Milletvekili Fikri Apaydın seçim gününden önce Malatya'ya gelmiş ve seçim günü sandıkları mahalli teşkilat üyeleriyle birlikte dolaşmıştır. İsmetpaşa bucağı ile Akçadağ ilçesinin Kürecik bucağının birkaç köyünde Demokratlar, vatandaşların oy vermemesi için propaganda yapmıştır (BCA, 490.1.0.0/374.1576.1). 17 Ekim 1948 tarihinde yapılan ara seçimlerde Malatya milletvekilliğine Esat Doğan seçilmiştir (BCA, 30.10.0.0/77.508.12). Toplam seçmen sayısı 191.246'dır. Seçime katılım %66 oranında olup 135.159 kişi oy vermiştir. CHP adayı Esat Doğan 121.985 oy, bağımsız adaylardan Ali Sürmeli 1851, Şakir Çobanlı 949, Şükrü Erdoğan ise 15 oy almıştır. Dolayısıyla Esat Doğan milletvekili olarak seçilmiştir (BCA, 490.1.0.0/374.1576.1). 7 Ekim 1949'da Malatya'da konuşma yapan Hasan Saka, ara seçimlere değinerek *"Maalesef karşı partileri tatmin edemedik. Yeni seçim kanununda vatandaşın serbestçe oyunu kullanması için her türlü tedbir alınmışken sırf kendi noktalarının kabul edilmemiş olması yüzünden seçimlere iştirak etmeme kararını almaları bizi müteessir etti."* dedikten sonra 1950 seçimlerini katılmalarını umduklarını ve *"Türkiye'de seçim emniyeti yoktur"* propagandasını bırakmaları gerektiğini söylemiştir (Cumhuriyet, 8 Ekim 1948). 1950 seçimleri tüm bu ithamların gölgesinde her iki partinin kıyasıya mücadelesine sahne olacaktır.

1.14 MAYIS 1950 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİ

1946 yılında çok partili hayata geçilmesiyle birlikte Malatya CHP teşkilatı daha aktif bir çalışma temposu içine girmiştir. Partiye kayıtlı üyelerin sayısı artırılmıştır, 1947 yılında 8900 olan partiye kayıtlı üye sayısı 1949 yılına gelindiğinde 30.204 olmuştur. Parti örgütünün olmadığı ilçelerde parti teşkilatı oluşturulmuştur. Merkez ilçeye bağlı yeni örgütlenmelere gidilmiştense de açılan ocak örgütlerinin bir kısmı aktif bir şekilde kullanılmamıştır. CHP Bölge Müfettişi Naşit Fırat, teşkilatın en zayıf yeri olarak Kahta'yı göstermiştir (BCA, 490.1.0.0/175.698.1).

DP ile CHP ilişkileri seçime doğru oldukça gergindir. 1950 seçimleri öncesi Malatya Milletvekili Hikmet Fırat'ın Kurtalan'da DP aleyhine konuşma yaptığı iddiasıyla DP il idare kurulu bir beyanname yayınlamış, bu beyanname Malatya Milletvekili ve CHP Bölge Müfettişi Hikmet Fırat'ın konuşmalarının halkı tahrik ettiği belirtilerek protesto edilmiştir. Bunun akabinde CHP il idare kurulunun verdiği cevapta, 28 Aralık 1949 tarihli Zafer

gazetesinde ve başka gazetelerde yer verilen bu haberin doğru olmadığı DP'nin bu haberi fırsata çevirerek CHP'ye yönelik eleştirisinde haksız olduğu ifade edilmiştir (BCA, 490.1.0.0/576.2291.7). Şemsettin Günaltay Hükümeti Döneminde seçim güvenliği tartışmalarına son vermek adına 16 Şubat 1950 tarihinde gizli oy, açık sayım ve adli teminat esaslarına dayanan seçim kanunu kabul edilmiştir (Burçak, 1998: 40; Yeşil Malatya, 15 Şubat 1954).

Mart ayı itibariyle seçim çalışmalarının yoğunlaştığı görülür. DP Besni ilçesinde 12 Mart 1950'de kongre yapmıştır. Yukarı şehirdeki kıraathanede yapılan kongrede 78 delegeden 57'si hazır bulunmuştur. Malatya'dan giden heyet büyük bir halk kitlesi tarafından karşılanmıştır. Kongre başkanlığı ilden giden Avukat Sabri Özbek, ikinci başkanlığa Diş Hekimi Kemal Öz-mumcu seçilmiştir (Yeni Malatya, 13 Mart 1950). Yeni Malatya gazetesindeki yazısında Mehmet Emre, seçim öncesi CHP'lilerin var olan çözülme-yi önlemek adına "DP'de Çözüntüler" diye yazı yayınlamalarının gerçekçi olmadığını işin aslının bunun tam tersi olduğunu söylemiştir (Yeni Malatya, 29 Mart 1950). Yine Hamid Fendoğlu aynı gazetede yer alan yazısında İsmet İnönü'nün 12 Temmuz Beyannamesi ile tüm partilerin dışında kalacağını açıklamasını büyük sevinçle karşıladıklarını söyledikten sonra "Bilahare CHP'den istifa ettiği halde tekrar Halk Partisi Genel Başkanlığını kabul etti. Eğer bitaraflığını muhafaza etmiş olsa idi; muvafık münafik hep beraber camı gönülden kendisine çalışarak, reylerimiz verebilirdik" diyerek tepkisini dile getirmiştir (Yeni Malatya, 11 Nisan 1950). Diğer taraftan CHP'nin seçim toplantılarına ilginin oldukça az olduğunu, seçim propagandası için bir gün önceden el ilanları dağıttıklarını, propaganda günü davul zurna çaldıklarını söyleyerek eleştiri getirmiştir (Yeni Malatya, 26 Nisan 1950). DP Hekimhan'da da CHP'nin çökmek üzere olduğunu, CHP'nin belkemiği olan Şefik Tugay'ı Hekimhan'da, aralarında belediye başkanının da bulunduğu üç kişilik heyetin karşıladığını aktararak Şefik Tugay'ın böylece Hekimhan'da 16.000 oy kaybettiğini daha iyi anlayarak müteessir olduğunu belirtmiştir (Yeni Malatya, 20 Nisan 1950). Benzer haberler diğer ilçeler için de yapılmıştır. Örneğin Arapkir'de DP'nin kuvvetlenmekte olduğu belirtilerek buna karşı CHP'den istifa edenlerin isimleri gazetede yayınlanmıştır (Yeni Malatya, 11 Mayıs 1950). Seçimin hemen öncesinde Celal Bayar, 7 Mayıs 1950'de Malatya'ya gelerek halka hitaben konuşma yapmış, DP'ye haksızlık yaptıklarını söyleyerek CHP'yi eleştirmiştir. (Yeni Malatya, 8 Mayıs 1950). Yeni Malatya gazetesindeki yazısında Nevzat Bulun da seçimlere ilişkin izlenimini şöyle aktarmıştır: "Besni, Adıyaman ve Kahta'da Cumhuriyet Halk Partisine rey verecek şahıs yoktur. Çünkü bu üç kaza 25 seneden beri yol istiyor. Onlar ancak kendilerini yakın da iyi bir yola kavuşturacak iktisadi vaziyetlerini düzenleyecek bir partinin

adaylarına rey verecekler” dedikten sonra o gün için DP’ nin bunu onlara taahhüt ettiğini belirtmiştir (Bulun, Yeni Malatya, 11 Mayıs 1950).

CHP de seçim öncesi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün Malatya’dan milletvekilliğine aday olmasını istemek üzere İl Başkanı Lütfi Sayman’ın başkanlığında il ve ilçe idare kurulu üyeleri, belediye başkanı, ticaret ve ziraat odaları, Okumayı Çoğaltma Kurumu, Malatya’yı Kalkındırma Derneği ve Gençler Birliği başkanları ile birlikte dokuz ilçenin parti ve belediye başkanlarından oluşan 65 kişilik heyet Ankara’ya gitmiştir (Cumhuriyet, 4 Mart 1950). İsmet İnönü bu ziyaret sırasında aday olabileceğine konuşmalarıyla hissettirmiş 14 Mart günü de adaylığını açıklamıştır. CHP milletvekili aday yoklaması 9 Nisan 1950’de yapılmış, 26 kişinin yarıştığı yoklamada tüm adayların oyunu alan İsmet İnönü ilk aday olmuştur. İnönü’yü, (191 oyla) Şefik Tugay, (160) Hikmet Fırat, (149) Mehmet Kartal, (146) Esat Doğan, (136) Abdülkadir Özbay, (124) Mehmet Kulu, (124) Nuri Ocakcioğlu takip etmiştir. İlginç olan Malatya milletvekillerinden Osman Hilmi Tanner’in (33), Mustafa Naim Karaköylü’nün (70), Cafer Özelçi’nin (2), Mahmut Nedim Zabcı’nın (40) ve yine Abdülkadir Taşangil’in (11) oy alarak seçilememeleridir. Bunun nedeni ilçelerin merkez adaylarına karşı kendi adaylarını desteklemekte ortak hareket etmiş olmalarıdır. Sekiz aday yoklama sonucu üç aday ise parti merkezi tarafından belirlenmiştir. Bu kişiler Hüseyin Doğan, CHP İl Başkanı Lütfi Sayman ve Sadık Eti’dir. Bunların dışında bağımsız adaylar da vardır. Cemal Azmi Soydaner, Adıyaman Halkevi Başkanı Nazım Bayıllıoğlu, merkez ilçe idare kurulu üyesi Kemal Sarıcu bu adaylar arasındadır. DP’li isimlerden bazıları da partiden ayrılarak bağımsız aday olmuşlardır. DP Malatya İl İdare Üyesi Mehmet İlhan ve yine Akçadağ İlçe Başkanı Ahmet Teşto seçim öncesi partilerinden ayrılarak bağımsız aday olan isimlerdir. CHP adaylarının belirlenmesini izleyen günlerde milletvekili adayları ilçelerde seçim çalışmalarını yoğunlaştırmıştır (Şahin, 2016: 141-146). DP’nin adayları ise Arapkir’den Reşat Emek, Besni’den Sait Açar, Adil Özelçi, Sabri Özbek, Kemal Özmumcu, Mustafa Saltoğlu, Kahta’dan Hacı Bedir Ağaoğlu, Hüseyin Fırat ve Mustafa Ağabigüm’dür. Geri kalan adaylar da parti genel merkezi tarafından belirlenmiştir (Avcı, 2018:27). CHP genel merkezi 1950 seçimleri öncesi Malatya’daki partililere dağıtılmak üzere 1000 altın kaplama 3000 gümüş kaplama olmak üzere 4000 adet rozet göndermiştir (BCA, 490.1.0.0/2019.35.2).

%89.3 katılım oranının olduğu 14 Mayıs 1950 seçim sonuçlarına göre ülke genelinde 8.905.743 kayıtlı seçmenin 7.953.085’i oy kullanmıştır. DP oyların %55.2’sini alarak 416 milletvekili, CHP %39.6’sını alarak 69 milletvekili, Millet Partisi %4.6’sını alarak 1 milletvekili, bağımsızlar da oyların 0.6’sını alarak 1 milletvekili çıkarmıştır (Milletvekili Genel Seçimleri 1923-

2011, 2012: 25). Seçimin galibi ülke genelinin aksine Malatya'da CHP olmuştur. 1950 yılı milletvekili genel seçimlerinde Malatya'da kayıtlı seçmen sayısı 194.522 kişi olmakla birlikte 173.010 kişi oy kullanmıştır. CHP oyların %59.3'ünü oluşturan 94.677 seçmenin oyunu alarak 11 milletvekili çıkarmıştır. DP'nin ise 64.834 seçmenin oyu ile %40.7 oranında oy almıştır (Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, 2012: 69). %59.3 ile tüm milletvekillerini CHP'nin çıkarması uygulanan liste usulü çoğunluk sisteminden kaynaklanmaktadır. Bu sisteme göre bir ilde oyların çoğunluğunu alan parti, tüm milletvekilliklerini de kazanmaktadır (Türk, 2015: 422).

Malatya'dan İsmet İnönü, Şefik Tugay, Mehmet Sadık Eti, Hikmet Fırat, Esat Doğan, Mehmet Kartal, Mehmet Kulu, Hüseyin Doğan, Nuri Ocakçıoğlu, Lütfi Sayman ve Abdülkadir Özbay milletvekili seçilmiştir (BCA, 30.10.0/77.511.4; Seçim Neticeleri, 1959:35). Faik Ahmet Barutçu 1950 seçimlerinde hem Ankara'dan hem de Malatya'dan aday olan İnönü'nün Ankara'dan kazanamaması üzerine "*Keşke Paşa'yı Malatya'dan aday göstermeseydik. Ankara da seçmedi, bu nankörlüğü tarih yazsın...*" diyerek tepkisini dile getirmiştir (Barutçu, 1977: 417).

Seçim sonuçları değerlendirildiğinde alınan oylara karşın iki partinin çıkardığı milletvekili sayısı arasındaki fark çok dikkat çekicidir. Bu durum çoğunluk seçim sistemi ile ilgidir. CHP Genel Başkan Vekili Hilmi Uran anularında "*Seçim kanunumuzun malum seçim sistemleri içinden ekseriyet sistemini kabul ettiği ve bizim de 1950 seçimlerinde halkımızdan aldığımız oy miktarıyla hiç de orantılı olmayarak Meclis'te sağlayabildiğimiz az miktarda mebus adediyle azınlıkta kaldığımız malumdur. Biz, gerçi seçimi kaybetmiştik; fakat sağladığımız oy miktarıyla mecliste temsil edilemeyişimiz sadece sistemin icabıydı*" demiştir (Uran, 2007: 446).

DP yanlısı yerel basında Malatya seçiminin sonuçlarından ziyade DP'nin iktidara gelişi yer bulmuştur. Hamit Fendoğlu, DP'nin kazanması ile milli iradenin herşeyin hakimi olduğunun bir kez daha anlaşıldığına vurgu yapmıştır (Yeni Malatya, 24 Mayıs 1950:1). CHP yanlısı basında ise DP'nin Malatya'da can çekiştiği, kandırılan vatandaşların hakikati öğrendiği için DP'den istifa etmeye başladıkları yer verilen haberler arasındadır (Fedai, 22 Aralık 1952). Nusret Zabcı Doğru Söz gazetesindeki yazısında DP'nin muhalefete yönelik tavrının hoş olmadığını söylemiştir (Doğru Söz, 28 Nisan 1952; Doğru Söz, 9 Haziran 1952)

İsmet İnönü 1950 seçimlerinden bir yıl sonra 29 Mayıs 1951 tarihinde Malatya'ya gelmiştir. CHP parti teşkilatının hazırlığı neticesinde yüzlerce aracın oluşturduğu konvoy ve çok büyük bir halk kitlesi kendisini karşılamıştır. İnönü karşılama töreninden sonra şehre doğru konvoy eşliğinde ilerler. Bu sırada 8-10 koyun kesilmiştir (Yeni Malatya, 30 Mayıs 1951). İsmet

İnönü, eşi, Kemali Beyazıt ve Ferit Melen ile birlikte gelmiştir. Malatya'nın bütün ilçelerini dolaşmıştır (Toker, 1991: 129). Malatyalılara hitaben yaptığı konuşmada ülkenin genel durumu hakkında bilgi verdikten sonra *"Herşeyden evvel memlekette muhalefet lideri yetiştirmiş olan Malatyalı hemşerilerimin bir seneden beri esirgemedikleri vefaları, derin bir memleket sevgisiyle ispat ettikleri insanlık ve fedakarlık vasıflarını yüreğimin bütün kuvvetiyle tebci ederim"* demiştir (Yeni Malatya, 30 Mayıs 1951).

Adnan Menderes de DP Kongresinde bulunmak üzere 22 Kasım 1952'de Malatya'ya gelir. Kongrede yaptığı konuşmada ülkenin iktisadi politikası hakkında bilgi verir (Sabah, 2 Aralık 1952). Başbakan CHP il merkezini de ziyaret eder (Malatya Postası, 24 Kasım 1952). Tam da bu süreçte Malatya'da Vatan gazetesini başyazarı Ahmet Emin Yalman'a yönelik suikast girişiminde bulunulmuştur (Sabah, 3 Aralık 1952). Malatya Postası gazetesinde, Adnan Menderes'in Malatya'ya gelmesi dolayısıyla DP iktidarına yönelik şikayetlere yer verilmiştir. Söz konusu şikayetler; idarenin DP teşkilatının tesir ve baskısı altında tarafsızlığını muhafaza edememesi, seçimleri muhalefet tarafından kazanılmış olan belediyelerle köy idarelerinin birer vesile ve bahane ile mevcudiyetlerine son verilmesi, radyonun DP'nin propaganda vasıtası olarak kullanılması, resmi ilanların basını satın almak için vasıta yapılmış olması, kamu hizmetlerinden yararlanmada ve kredilerden faydalanmakta DP'ye mensup olmanın yer yer bir imtiyaz sebebi haline gelmesi, partiler arası ilişkilerin samimi bir ahenk ve dostluk çerçevesi içerisinde yürütülmemesi ve yine iktidarın daha önce üzerinde çok durduğu antidemokratik mevzuatın yerli yerinde durması ve bunların muhalefet aleyhinde kullanılmasından çekinilmemesi olarak sıralanmıştır (Malatya Postası, 22 Kasım 1952).

Seçimlerden sonra Temmuz 1952'de Malatya'ya gelen CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek açık hava toplantısında yaptığı konuşmada *"Aziz Malatyalılar. Bu meydana 14 Mayıs seçimlerinden önce size neler söylemişlerdi. Pahalılıktan, vergilerin ağırlığından, denk bütçeden, askerlik süresinin uzunluğundan bahsetmişlerdi. Ucuzluk getireceklerdi pahalılık getirdiler. Her şeye zam yaptılar. Mahkeme harçlarını yükselterek adalet hizmetini pahalılaştırdılar. Kaldırılan yol vergisini vatandaş bu zamlar yüzünden kat kat fazlası ile ödemek zorunda kalmıştır. Millet bunun farkında değil midir?"* diyerek DP iktidarına yüklenmiştir (Malatya Postası, 18 Temmuz 1952).

II. 2 MAYIS 1954 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİ

Malatya'da seçim öncesi partiler arası rekabetin basına yansıyan en önemli unsuru CHP ve DP'den istifa haberleridir. Söz konusu bu haberler 1952 yılından itibaren giderek artan yoğunlukta basında yer almıştır. CHP

yanlısı basında “DP Malatya’da Süratle Çökmektedir” başlığı altında 1120 kişi (Malatya Postası, 17 Aralık 1952), “DP Bütün İnkâr ve Tevillere Rağmen Malatya’da Süratle Çökmektedir” başlığı altında Pirot köyünde 105 kişinin DP’den istifa ettiğine yer verilmiştir (Malatya Postası, 24 Aralık 1952). Aynı şekilde DP yanlısı basında da CHP’den istifa haberleri “CHP İnkırazının Son Çatırtıları”, “CHP Kalesinin Son Burçları da Uçuyor” gibi manşetlerle haber yapılmıştır (Gayret, 17 Ocak 1953). Barguzu’da 90, Orduzu’da 45 ve yine Tahir bucağına bağlı Nermikan köyünde kitle halinde istifalar olduğu toplamda 1182 kişinin istifa ettiği belirtilmiştir. Nermikân köyü muhtarı Bekir Eren ve azaların gönderdikleri istifa mektubu Gayret gazetesinde yayınlanmıştır (Gayret, 19 Ocak 1953). Demokrat Malatya gazetesinde de benzer istifa mektuplarına yer verilmiştir (Demokrat Malatya, 16 Şubat 1954). Buna örnek olarak Muşadı Köyü muhtarı ve arkadaşlarının gönderdikleri istifa mektubu gösterilebilir; “Biz şimdiye kadar CHP’de kayıtlı bulunuyorduk. Fakat bundan sonra bu partinin memleket ve millete faydalı olamayacağı kanaatine sahip olduğumuzdan istifa ederek DP saflarına geçtik. Yollarımız ve içme suyu derdimizi pek yakından takip eden ve hakiki köylü partisi olan DP’ye intisap etmekle memleketimize de faydalı olacağımızı düşünerek bu harekette bulunduk.” Gayret gazetesi yazarı Hüseyin Karataş CHP kalesi olarak adlandırılan Malatya’da CHP’den istifaların devam ettiğini CHP kalesinin son burçlarının da uçtuğunu, söz devresinin geçtiğini artık iş devresinde olduklarını hatırlatmıştır (Gayret, 26 Ocak 1953). Gayret gazetesi ayrıca Malatya’nın diğer iller nazarında kayıtsız şartsız CHP’li olarak tanınmış olmasının düzeltilmesi gerektiğini bunun doğru olmadığına dikkat çekmiştir (Gayret, 11 Ağustos 1953). Yine bu gazetede yazısında Recep Bilginer, “Demokrat Parti iktidarı yurdu her köşesinde mâmureler yükseltiyor. Fabrikalar açıyor, sonra kasabasından köyüne kadar her yanı imar edip yol yapıyor.” diyerek DP iktidarı lehine görüşünü bildirmiştir (Gayret, 25 Aralık 1953). CHP’nin kale diye tabir ettiği yerlerden Çırmıhtı’da DP’nin ocak açtığı ve CHP’den istifa eden üçyüz kişinin DP’ye geçtiği (Demokrat Malatya, 14 Nisan 1954), Adıyaman’da da CHP teşkilatından 480 kişinin istifa ederek DP saflarına katıldığı ve yine Doğanşehir’den 200 kişinin Halk Partisinden istifa ederek DP’ye katıldığı basında yer alan haberler arasındadır (Demokrat Malatya, 1 Mart 1954). Özellikle 9 Mart tarihinde yapılan il kongresi sonrasında CHP’de çözümlerin başladığı iddia edilmiştir (Demokrat Malatya, 12 Mart 1954).

Seçim kampanyası partilerin halka ulaşması, plan ve programlarını halka anlatmaları açısından önemlidir. 28 Aralık 1953 tarihinde Eskimalatya’da DP Bucak Kongresi toplanmıştır. Kongrede söz alan DP İlçe Başkanı Şevki Özçakıcı CHP’yi eleştirmiştir (Gayret, 29 Aralık 1953). Ocak ayı itibarıyla DP’nin seçim çalışmalarını yoğunlaştırdığı görülmektedir. 2 Ocak’ta Karaca,

Boyaca, Göğük, Anbarcık ve Balaban köylerinin, 3 Ocak 1954'te Yazıhan ile 4 Ocak'ta Adafı, Saray, Sancaktar bucak kongreleri yapılmıştır. 10 Ocak tarihinde yapılacak olan merkez ilçe kongresi için hummalı bir çalışma başlatılmıştır (Demokrat Malatya, 4 Ocak 1954). 2 Ocak'ta Halfettin mahallesi DP ocak kongresi yapılmıştır. 32 delegenin katılımıyla yapılan kongrede Celal Bilgin kongre başkanlığına Hüsnü Başağa ikinci başkanlığa seçilmiştir (Demokrat Malatya, 5 Ocak 1954). 3 Ocak tarihinde yapılan Yazıhan DP Bucak kongresinde 23 köyün 76 delegesinden 50'si katılmıştır. Kongre başkanlığına Hasan Çuhacı seçilmiştir. 4 Ocak'ta Şeyhbayram ve Koyunoğlu mahalleleri ocak kongreleri (Demokrat Malatya, 5 Ocak 1954), ardından Salköprü ve Yeni Hamam ocak kongreleri yapılmıştır. Başkanlıklara Vaiz Kurultay ve Ahmet Güçlü seçilmiştir (Demokrat Malatya, 6 Ocak 1954). 10 Ocak'ta DP Merkez ilçe kongresi kışlık İstanbul sineması salonunda yapılmıştır. İlk olarak ilçe idare kurulu başkanı Şevki Özçakıcı delege yoklaması yapmış 186 kişinin katıldığı tespit edilmiştir. Açık oyla kongre başkanlık divanı seçimine geçilmiştir. Ardından ilçe idare kurulu adına Paşa Bayraktar faaliyet raporunu okumuştur. Bu arada üç kişilik bir komisyon oluşturulmuş, Kemal Özmumcu, Celal Bilgili, Kadir Kolukısa görev almıştır. Daha sonra gizli oyla ilçe idare heyeti seçimine gidilmiştir. Kongre başkanı tarafından yapılan merkez idare heyeti seçiminde; 135 oyla Şevki Özçakıcı, 118 oyla Celal Bilgili, 110 oyla Kemal Özmumcu, 105 oyla Arif Buğdaycı, 97 oyla Lütfi Gebeş, 95 oyla Ethem Hamamcı, 91 oyla Hacı Yusuf Turgut kazanmıştır. Daha sonra kongre başkanı Muhittin Erener söz almıştır (Demokrat Malatya, 11 Ocak 1954). 13 Ocak'ta Hekimhan DP kongresi yapılmıştır. Kongreye Malatya'dan DP Müfettişi Muhittin Erener, il idare kurulundan Hasan Cuhacı, Bayram Özcan, Cemal Özmumcu, Cevdet Güray ve Yusuf Ağar ile kalabalık bir heyet gitmiştir (Demokrat Malatya, 13 Ocak 1954). Yine Ocak ayının son haftası açılan Babıklı semt ocağından sonra Şubat ayının ilk haftasında Samanharığı'nda yeni bir ocak açılır. İlçe idare kurulu ikinci başkanı Celal Bilgili'nin de bulunduğu açılışa 55 kişinin kaydı yapılmıştır (Demokrat Malatya, 2 Şubat 1954) 14 Şubat 1954 günü DP il ve ilçe idare kurulu azaları ve partililerin katılımıyla Cirişpınar'da 65 kişinin CHP'den istifası ile Malatya Menderes Semt Ocağı adı verilen yeni bir ocak açılmıştır. Toplantıya DP merkez ilçe başkanı Şevki Özçakıcı ve çok sayıda partili katılmıştır (Demokrat Malatya, 16 Şubat 1954). Sürgü'den 300 kadar vatandaşı CHP'den ayrılarak Doğanşehir DP ilçe teşkilatına başvurarak DP safına geçtiği haberi basında yer almıştır (Gayret, 24 Şubat 1954). 25 Şubat 1954 günü Akçadağ DP ilçe kongresi yapılır. 139 delegenin hazır bulunduğu kongre dört saat sürer. Kongre başkanlık divanı seçiminde birinci başkanlığa Demokrat Malatya muharrirlerinden Ali Ayhan Velioğlu, ikinci başkan-

lığa Lütfi Gebeş seçilir. Faaliyet raporu okunmasının ardından Demokrat Malatya gazetesi sahibi ve aynı zamanda baş muharir olan parti merkez ilçe başkanı Celal Bilgili bir konuşma yapar (Demokrat Malatya, 26 Şubat 1954). Kongreye DP ileri gelenlerinden Ali Ayhan Velioğlu başkanlık etmiştir (Demokrat Malatya, 1 Mart 1954). Velioğlu yaptığı konuşmada CHP'nin her iyi icraatı kötülediğinden bahisle muhalefetten yıkıcı parçalayıcı olmayan yapıcı ve yol gösterici bir tenkit beklediklerini dile getirmiştir (Demokrat Malatya, 2 Mart 1954). 9 Mart 1954 günü Malatya DP İl kongresi İstanbul Sineması'nda yapılmıştır. Açılışı İl Başkanı M. Kelim Ağabiğüm yapmıştır. Kongre divanı seçimiyle başkanlığa Samsun Milletvekili Naci Berkman ile İzmir Milletvekili Pertev Arat seçilmiştir. Kongrede Devlet Bakanı Celal Yardımcı ile Naci Berkman, Hüseyin Fırat, Pertev Arat ve Muhittin Erener konuşma yapmışlardır. Adnan Menderes kongreye başarı telgrafı çekmiştir (Demokrat Malatya, 11 Mart 1954). 313 delegeden 253'ü kongrede hazır bulunmuştur (Gayret, 10 Mart 1954). Kongre sonunda yapılan seçimle idare heyeti belirlenmiştir. Başkanlığa Ali Fırat, ikinci başkanlığa Hasan Çuhacı, muhasipliğe Sabri Güray, katipliğe Dr. Ali Turfan seçilmiştir (Demokrat Malatya, 12 Mart 1954). Mart ayının sonunda Hekimhan'da Genç Demokratlar teşkilatı kurulmuştur. Yapılan toplantıda idare heyeti seçilmiştir. Başkanlığa İhsan Hemen, ikinci başkanlığa Hacı Kul seçilmiştir. İdare teşkilatının kurulmasının ardından yüzden fazla kişi teşkilata kaydını yaptırmıştır (Demokrat Malatya, 29 Mart 1954). Nisan ayı ortasına gelindiğinde Malatya'da da Genç Demokratlar Teşkilatı kurulmuştur, ilk toplantısını DP il binasında yapmıştır. İkiyüzden fazla kişi teşkilata kaydını yaptırmıştır (Demokrat Malatya, 14 Nisan 1954).

Demokrat Malatya gazetesi, 1954 seçim öncesinde CHP'nin haksız iktisaplarının iadesinden halkın memnun kaldığını öyle ki bir hafta içinde 2397 kişinin DP'ye kaydolduğuna yer vermiştir. Hatta *"Bir oluş devresinde olan memleketimizin muhtaç olduğu izan ve akıl felsefesinden tamamen mahrum bir şekilde hareket eden Halk partisinde tek bir vatandaşın bile kayıtlı olacağına şüphemiz kalmamıştır. Demokrat Parti'nin yürüdüğü yolun faydalarını idrak etmekte hiç de aciz olmayan aklıselim ve hissiselim sahibi vatandaşlarımız kitleler halinde bu partiden çekilmektedir."* dedikten sonra köylüsünü, memurunu, aydınını ihmal etmeden çalışan ilk partinin DP olduğunu, bunun masa başı edebiyatı olmadığını, ihale edilen çimento fabrikaları ile şeker fabrikalarının bunun en iyi ispatı olduğuna dikkat çekmiştir (Demokrat Malatya, 30 Ocak 1954). Doğan Toros Demokrat Malatya gazetesinde CHP'ye yönelik eleştirilerini sıralamıştır; *"Dün iktidarda iken bu ölçsüz, hesapsız hareketleriyle memleketi yaz-boz tahtasına çeviren bu vatandaşlar, yirmi yedi sene sonra geçtikleri muhalefet safında olsun biraz ciddi ve insaflı olmak lüzumunu niçin hissetmez"* demiştir

(Demokrat Malatya, 12 Şubat 1954). Yine bir başka yazısında muhalefetin seçimleri kazanacakları yönündeki iddialarına karşı tek inançlarının milletin hisselimi olduğunun altını çizmiştir (Demokrat Malatya, 26 Şubat 1954). DP'nin muhalefet sürecinde iken tahrif edilen mazbatalara, çalınan reylerle karşı dürüst bir mücadele sürdürdüğünü hatırlatan Toros, CHP'nin ise yalan haberler vasıtasıyla propaganda yaptığını ileri sürmüştür (Demokrat Malatya, 4 Mart 1954). CHP'nin seçim öncesi seçim dürüstlüğü, seçim ne zaman serbesttir gibi mevzular ortaya atmasını seçim sonucundaki hezimetin mazereti olarak kullanacaklarına yönelik görüş ortaya atılmıştır (Demokrat Malatya, 29 Mart 1954).

DP aday yoklamasına müracaat müddeti 14 Mart günü sona ermiştir. 33 kişi yoklamalara girmek için müracaat etmiştir. Bu kişiler; Abbas Arslantepe (Doktor), Ali Fırat (Çiftçi), Ali Turfanda (Doktor), Ali Çelebi (Çiftçi), Avni Çıplak (Çiftçi), Ali Sürmeli (Avukat), Ahmet Teş (Dava Vekili), Ayhan Veli-oğlu (Müteahhit), Arif Buğdaycı (Çiftçi), Bedri Tolga (Arapkir Belediye Başkanı), Cevdet Güray (Diş Tabibi), Doğan Doğan (Çiftçi), Faik Salman (Emekli Memur), İbrahim Timur (Çiftçi), İsmail Hakkı Babatürk (Memur), Hüseyin Karataş (Gazeteci), Hasan Çuhacı (Tüccar), Hasan Varan (Tüccar), Hamza Orhon (Doktor), Kemal Özmumcu (Diş Tabibi), Latif Comoğlu (Nahiye Müdürü), Mustafa Saloğlu (Tüccar), Mehmet Emre (Avukat), Mustafa Yüzbaşıoğlu (Siirt Ağır Ceza Reisi), Rıfat Barutçugil (Avukat), Rüstem Yücel (Tüccar), Rıfat Zalioğlu (Çiftçi), Sabri Özbek (Avukat), Sait Ağar (Besni Belediye Başkanı), Şevki Özçakıcı (DP Merkez İlçe Başkanı), Turgut Babaoğlu (Eski Malatya ve Samsun Valisi) ve Zeki Adıyaman'dır (Gayret, 25 Mart 1954).

DP Malatya milletvekili aday yoklaması 28 Mart günü İstanbul Sinemasında yapılmıştır (Demokrat Malatya, 29 Mart 1954). 12 Nisan'da da Yüksek Seçim Kurulu'nun ilan ettiği listeye göre Malatya DP adayları; Muhittin Erener, Naci Berkman, Ali Fırat, Abbas Arslantepe, Ali Turfanda, Zeki Adıyaman, Bedri Tolga, Doğan Doğan, Kemal Özmumcu, Sait Ağar, Sabri Özbek ve Ali Ayhan Veli-oğlu'dur (Demokrat Malatya, 13 Nisan 1954). CHP'nin ise aday yoklamasına gireceklerin adedi 20 kişiyi aşmıştır (Gayret, 25 Mart 1954). CHP'nin adayları; İsmet İnönü, Mehmet Kartal, Nüvit Yetkin, Esat Doğan, Mehmet Tulunay, Ahmet Fırat, Hilmi Özbay, Tevfik Ünsalan, Fahri Oral, Kamil Kırıkoğlu, Abdullah Köroğlu, Nuri Ocakçıoğlu'dur (Gayret, 29 Mart 1954).

18 Nisan günü CHP ve DP İsmetpaşa'da miting düzenlemiştir. Aynı yerde ve aynı gün yapılan miting partiler arası huzursuzluğun yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Sabah 10'da DP mitingi başlamış, sırası ile Muhittin Erener, Kemal Özmumcu, Kadir Kolukısa, Osman Durukan, Ramazan Ata-

lay ve Naci Berkman konuşma yaparak Halk Partisini tenkit etmiştir. Ardından da Genç Demokratlar Teşkilatının açılış törenine katılmışlardır. DP'liler CHP mitinginin başlamasından yarım saat önce CHP'lilerin miting alanında toplanarak "Ya ya ya şa şa şa İsmet Paşa çok yaşa" diyerek tezahürat yaptıktan sonra kendilerine yönelik hakaret içerikli sözler sarfettiklerini ileri sürmüşlerdir (Sabah, 20 Nisan 1954). 20 Nisan'da da Adıyaman da DP mitingi düzenlenir. Adaylardan Naci Berkman, Avukat Sabri Özbek, Zeki Adıyaman ve Genç Demokratlar Teşkilatı Başkanı Abdurahman Şeref Bilgiç konuşma yapmıştır. Konuşmacılar DP'nin dört senelik iktidarı döneminde yapılanları anlatmışlar, CHP'nin ise bu çalışmalarını baltalamaya çalıştığından söz etmişlerdir (Sabah, 21 Nisan 1954). Seçim öncesi Adıyaman Kahta ve Besni ilçelerini gezen Malatya Milletvekili aday ve İl Başkanı Ali Fırat, edindiği izlenim neticesinde 1954 seçimlerini Malatya'da DP'nin kazanacağından emin olduğunu dile getirir (Demokrat Malatya, 26 Nisan 1954). DP 24 Nisan'da Hekimhan'da, 27 Nisan günü de 5000 kişinin katılımıyla Besni'de büyük bir miting düzenlemiştir. Mitinge Malatya DP milletvekili adaylarından Naci Berkman ile Kemal Özmumcu, Ramazan Atalay ve kalabalık bir grup gitmiştir. Naci Berkman konuşmasında DP iktidarının icraatlarından bahsetmiştir (Demokrat Malatya, 28 Nisan 1954). Demokrat Malatya, Gayret gazeteleri DP lehine yazılar yayınlamıştır. CHP'ye eleştirirken oldukça sert üslup kullandıkları da dikkat çekmektedir (Gayret, 6 Nisan 1954).

CHP Malatya İl Başkanı Avukat Nüvit Yetkin, seçim öncesi yapmış olduğu konuşmada, kanuna göre normalde Eylül ayının son haftası yapılması gereken seçimlerin erkene alınmasını manidar bulunduğunu belirtmiştir. Ona göre seçimler Halk Partisi mallarının hazineye devri ile zayıf bir durumda olduğu süreçte yapılmak istenmektedir. 1950 seçimlerinde Eylül ayının beklenmemiş olmasını seçim kanununun çıkarılmasının hemen ardından milli iradenin tezahür etmesi olarak açıklayabilmek mümkün iken, Yetkin'e göre 1954 seçimleri için böyle bir durum söz konusu değildir. Nüvit Yetkin, 2 Mayıs'ta seçimin yapılmasının Mart ortalarında seçim kampanyasının başlaması demek olacağına dikkat çekerek, bu süreçte de çoğu köy yolunun kapalı olmasından dolayı seçim yapılmasının manidar olduğuna vurgu yapmıştır (Yeşil Malatya, 22 Şubat 1954).

Seçim öncesinde 8 Nisan 1954'te İsmet İnönü Malatya'ya gelmiştir (Demokrat Malatya, 9 Nisan 1954). CHP'nin seçim kampanyasını Malatya nutku ile açmıştır;

"Malatya'lular, sevgili hemşehrilerim,

1954 seçimleri Türk Milleti için yeni bir imtihandır. Bu imtihanı şerefle vermek vazifemizdir. İlk seçim nutkumu Malatya'da veriyorum. Yalnız seçim bölgem oldu-

ğu için değil...Dört senelik muhalefet devrinde iktidarın en çok eziyet etmiş olduğu yerlerin arasında bulunduğu için..." (Erer, 1963:210) İnönü bu konuşmasında dış politikadan ekonomiye pek çok konuya temas etmiştir. İnönü'nün iktidarın en fazla eziyet ettiği yerin Malatya olduğunu söylemesi Gayret gazetesinden tarafından tahrik edici bir ifade şeklinde yorumlanmıştır (Gayret, 14 Nisan 1954).

Seçim sonuçlarına göre ülke genelinde 10.262.063 kayıtlı seçmenin 9.095.617'si oy kullanmış, %88.6 oranında katılım olmuştur. DP oyların %58.4'ünü alarak 503 milletvekili, CHP %35,1'ini alarak 31 milletvekili, Cumhuriyetçi Millet Partisi %5.3'ünü alarak 5 milletvekili, Bağımsızlar %0,6 ile 2 milletvekili çıkarmıştır (Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, 2012: 25). Malatya'da seçimi CHP kazanmıştır (Demokrat Malatya, 10 Mayıs 1954). İsmet İnönü, Mehmet Zeki Tulunay, Nüvit Yetkin, Mehmet Fahri Oral, Mehmet Kartal, Dr. Kamil Kırkoğlu, Ahmet Fırat, Mehmet Nuri Ocakçioğlu, Hilmi Özbay, Tevfik Ünsalan, Abdullah Köroğlu ile Esat Doğan milletvekili seçilmiştir (BCA, 30.10.0.0/78.517.18) 1954 yılı milletvekili genel seçimlerinde Malatya'da kayıtlı seçmen sayısı 227 529 kişidir. 210.778 kişi oy kullanmıştır. CHP oyların %54.3'ünü oluşturan 107.643 seçmenin oyunu alarak 12 milletvekili çıkarmıştır. DP ise 88.235 seçmenin oyu ile %44.5 oranında oy almıştır (Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, 2012: 69). Malatya'da Adıyaman, Kahta ve Besni ilçeleri hariç diğer bütün ilçelerde CHP kazanmıştır (Yeni Malatya Postası, 5 Mayıs 1954).

1950 yılı genel seçimlerinde olduğu gibi 1954 yılı genel seçimlerini Malatya'da CHP'nin kazanması üzerine DP yanlısı basında daha çok DP'nin ülke genelindeki seçim başarısı üzerinde durulmuş (Sabah, 4 Mayıs 1954). CHP'lilerin büyük hayal kırıklığına uğradıkları dile getirilmiştir (Sabah, 5 Mayıs 1954). Ayrıca DP Malatya milletvekili seçiminde CHP'nin Besni'de idari baskı yapmış olduğunu Pötürge'de ise 80 küsur sandığın kanunsuz olarak yerinden oynatıldığı için kazanmış oldukları bir seçimi kaybetmiş olduklarına yönelik il seçim kuruluna itirazda bulunmuşlardır. Ancak il seçim kurulu itirazı reddedilince bu defa Yüksek Seçim Kuruluna Malatya seçiminin bozulması için itirazda bulunmuşlar yapılan incelemeler neticesinde Yüksek Seçim Kurulu seçimlerin yenilenmesini gerektirecek bir durum görmeyerek seçim tutanaklarını tasdik etmiştir (Yeni Malatya Postası, 26 Haziran 1954). Gayret gazetesinde CHP'lilerin Malatyalıları aldatarak reylerini aldığını halkın çok pişman olduğunu dile getirmesi (Gayret, 7 Temmuz 1954) tabiki objektiflikten uzak bir yorumdur. Zira henüz seçim geçeli iki ay olmuşken halkın bu kadar kısa zaman zarfında düşüncesinin değiştirmesi çok akla yatkın değildir.

Seçimin hemen ardından 15 Haziran 1954'te Adıyaman'ın il olmasına yönelik kanun TBMM'den geçmiştir. Yeni kurulacak vilayete Kahta, Besni, Gerger ve Çelikhan ilçeleri bağlanmıştır (Gayret, 16 Haziran 1954). Adıyaman'ın il yapılması DP iktidarının Malatya'yı cezalandırdığı şeklinde yorumlanmıştır (Eroğul, 1990:102). Malatya Milletvekili Nüvit Yetkin, mecliste yaptığı konuşmada *"Vilayetleri küçülterek hizmetleri halkın ayağına götürmek çok yerinde ve uygun bir tertibdir. Bazı mahfillerde Adıyaman'ın vilayet haline getirilmesinin seçimlerde CHP'ye oy veren Malatya için bir tecziye olduğu dedikoduları dolaştı. Şunu hemen söyleyim ki bu dedikodular tamamen yersizdir. Adıyaman'ın vilayet haline getirilmesi hususunda çok evvel söz verilmişti."* diyerek söylentileri yalanlamıştır (Cumhuriyet, 15 Haziran 1954; TBMM ZC., 14.6.1954: 167)

Başbakan Menderes Eylül ayı sonunda Elazığ iline yaptığı ziyaret sırasında Malatya Belediye Başkanı Nurettin Akyurt ile yemekte yaptığı konuşmada DP aleyhine oy kullandığı için Malatya'ya haksızlık yapılacağına ilişkin ortalıkta dolaşan sözlerin tamamen asılsız ve dedikodudan ibaret olduğunun altını çizmiştir (Yeni Malatya Postası, 29 Eylül 1954). 1955 yılı Mart ayında Malatya Valisi Ahmet Tekelioğlu Adnan Menderes ile yaptığı görüşme sonucunda şehrin ana caddelerinin asfaltlanacağı ve şehir merkezinde büyük bir hal binasının yapılması noktasında söz aldığını dile getirmiştir. Gayret gazetesi bu haberi *"DP iktidarının Malatya'ya üvey evlat nazarıyla baktığını iddia edenlerin kulakları çımlasın"* manşetiyle vermiştir (Gayret, 4 Mart 1955). 1 Ekim 1956 günü Başbakan Adnan Menderes şeker fabrikasının açılış töreni için Malatya'ya gelmiştir. Açılış yapan Menderes aynı zamanda kürsüye gelerek bir konuşma yapmıştır (Güneş, 2 Ekim 1956). Görüldüğü üzere DP yöneltilen suçlamaları her fırsatta çürütmeye çalışmıştır.

III. 27 EKİM 1957 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİ

1957 seçimlerinde de 1954 seçimlerinde olduğu gibi istifa haberleri partilerin başlıca propaganda aracı olmuştur. DP yanlısı gazetelerde çok sayıda istifa haberine yer verilmiştir (Güneş, 23 Şubat 1957). Daha 1955 yılında Eskimalatya'da CHP'den 200 kişinin istifa ettiği CHP'nin çöktüğüne dair haber yapılmıştır (Sabah, 17 Ocak 1955). Yine Dilek köyünde 80 kişinin aileleriyle birlikte CHP'den istifa ederek DP'ye katıldığı, hatta Malatya mebuslarının DP'ye geçeceği bile iddia edilmiştir (Sabah, 1 Nisan 1955). Akçadağ'ın Kürecik'e bağlı Tataruşağı köyünde 150, Sarıhacı köyünde 150, Amuklu köyünde 303, Çınar'da 175 ve Kozluca'da 180 vatandaşın CHP'den istifa ederek DP'ye geçmiş olduğu belirtilmiştir. Pötürge'de CHP Genel Meclis üyesi Hasan Yalçın ile Bedri Kartal'ın ocak ve bucak kongresi yapmak istedikleri halde üye bulamadıklarından kongreleri yapamayarak geri döndük-

leri iddia edilmiştir (Sabah, 1 Nisan 1955). Cafana, Karapınar, Seyitüsağı köyleri ile Köylü köyü Çobanyusuf ve Soğukpınar mezarlarında toplam 938 kişinin DP'ye geçtiği belirtilmiştir (Demokrat Malatya, 12 Eylül 1957). İsmetpaşa'ya bağlı Cafana köyünden 120 CHP'linin istifa ederek DP'li olduğu iddiaları (Gayret, 4 Haziran 1957) Malatya Postası'nda yalanlanmıştır (Malatya Postası, 12 Haziran 1957). Eskimalatya, Kale, İspendere merkez köylerinden sonra Hekimhan'da da CHP'den çözümlerin devam ettiği Cüzüngüt halkının toptan istifa ettiğine yer verilmiştir (Demokrat Malatya, 16 Mart 1957). CHP'nin il ve ilçe kongrelerinin fiyaskoyla sonuçlanması neticesinde CHP'den 800 kişinin istifa ettiği belirtilmiştir (Demokrat Malatya, 28 Ağustos 1957). Hekimhan merkezi, Yağce Köyü, Yukarı Girmana, Kınık köylerinden istifa eden çok sayıda kişinin ismi Demokrat Malatya gazetesinde yer almıştır (Demokrat Malatya, 4 Eylül 1957). Malatya Postası'nda bu haber de yalanlanmış, hatta DP Başkanı Hasan Akıncı ile Salim Akyüz'ün gittikleri köylerde *"daha dün Halk Partili idin, bu gün ne yüzle geldiniz"* şeklinde cevaplara maruz kalarak kovulduklarına yer verilmiştir (Malatya Postası, 12 Eylül 1957). Yine Eskimalatya'da CHP'den istifa eden vatandaşlar şeklinde verilen haberin doğru olmadığı bahsi geçen kişilerin bir kısmının askerde, bir kısmının Malatya dışında bulunduğu, bir kısmının hiçbirseyden haberi olmadığı imza ve mühürlerinin taklit edildiği, bir kısmının seçmen hakkına sahip olmayan kişiler olduğu diğer kısmının ise zaten DP'de kayıtlı olan vatandaşlar olduğu belirtilmiştir (Yeni Malatya Postası, 21 Mart 1957). İsmetpaşa'nın çöktüğüne yönelik olarak yapılan ve 500'den fazla kişinin CHP'den istifa ederek DP'ye kaydolduğuna ilişkin haberin de tamamen gerçek dışı olduğu 10 kişinin istifa ettiğine yer verilmiştir. Aksini iddia etmeleri durumunda kişilerin isimlerini yazmaya davet etmişlerdir (Malatya Postası, 31 Temmuz 1957). Malatya Postası gazetesi *"Palavra Yerine Hakikatlere Yer Veriniz"* başlığı altında Demokrat Malatya gazetesi bu 538 kişinin istifası gerçek olsa idi bunları yayınlayarak bayram yaparlardı şeklinde eleştirmiştir (Malatya Postası, 3 Ağustos 1957). Yine CHP'liler tarafından Akçadağ'da 60 köyün CHP'den istifa ettiği haberinin (Malatya Postası, 4 Ekim 1957), Darende'de de dört bin kişinin istifa ettiği haberlerinin asılsız olduğu açıklanmıştır (Malatya Postası, 5 Ekim 1957).

CHP yanlısı basında da DP'den istifa ederek CHP'ye kaydolanlara ilişkin haberlere yer verilmiştir (Yeni Malatya Postası, 18 Ocak 1957). Halpuz köyünde 48 vatandaşın (Malatya Postası, 13 Mayıs 1957), Arguvan'da 144 kişinin (Malatya Postası, 21 Haziran 1957), Hekimhan'da 1831 kişinin (Malatya Postası, 23 Ekim 1957), Pötürge'de DP idare heyeti üyeleriyle birlikte 517 vatandaşın DP'den istifa ettiğine yer verilmiştir. DP İlçe İdare Heyeti Başkanı İbrahim Alas'ın istifa mektubu gazetede yayınlanmıştır (Malatya

Postası, 4 Temmuz 1957). *“Doğuşehir Kazası Polat kasabasında DP Can Çekişiyor”* (Malatya Postası, 23 Ağustos 1957), *“Malatya’da DP Yıkımdan Kurtulmuyor”* başlığı altında Doğuşehir, Akçadağ ve merkezde DP’den istifalara yer verilmiştir (Malatya Postası, 16 Ekim 1957). CHP de aynen DP gibi istifa mektuplarını yayınlamıştır. Bunlara örnek olarak Kale’ye bağlı Pirut köyü DP Ocak Başkanı Hacı Çetinkaya ile Abdullah Çetinkaya’nın mektubu gösterilebilir. Bu kişiler istifa mektuplarında *“1946 senesinden beri kayıtlı bulunduğumuz DP’nin gidişatını ve icraatını beğenmediğimizden ve bu partinin memleket ve millete faydalı hizmetlerde bulunacağına inancımız kalmadığından istifa ediyor, gerek iktidarda bulunduğu sıralarda ve gerekse muhalefet safında müsbet faaliyet gösteren CHP’ye kaydoluyoruz”* ifadelerine yer vermişlerdir (Malatya Postası, 2 Ağustos 1957).

Seçim öncesi Malatya Postası’nda DP il ve ilçe teşkilatında hizipleşmenin arttığı haberler yer almıştır. Eski ve yeni başkanlar arasında gizli bir mücadelenin olduğuna dikkat çekilmiştir (Malatya Postası, 6 Haziran 1957). Malatya DP İl Başkanı Kemal Özmumcu Malatya Postasına gönderdiği açıklamada bunun doğru olmadığı, hayal mahsulünden ibaret olduğunu söyleyerek açıklamasının gazetede verilmesini talep etmiştir (Malatya Postası, 12 Haziran 1957). Ancak Malatya Postası’nda yer alan habere göre, seçimlerin öne alınacağı söylentilerinin çıkması üzerine DP teşkilatındaki kaynama hat safhaya çıkmıştır. Bayram Özcan daha önce yapılan kongrede pasif davrandığı iddiasıyla il başkanlığından, bu süreçte köylerle Malatya arasında aktif rol oynayan Osman Çağlı’nın ilçe başkanlığından alınması büyük üzüntüyle karşılanmıştır. Özellikle de yeni seçilen kişinin DP’ye yeni intisap eden bir kişi olması dikkat çekmiştir. İşte bu ortamda Bayram ve Özcanın oluşturduğu grup, Kemal Özmumcu’nun grubu, Avni ve Rifat Akşit’in başını çektiği grup ve Kontenjancılar grubu olmak üzere dört grup ortaya çıkmıştır. Bu dört grup arasındaki hizipleşme seçimlerde milletvekili seçilebilmek adına daha da artmıştır (Malatya Postası, 31 Ağustos 1957). 5 Eylül günü DP meclis grubunda seçimlerin öne alınması kararlaştırılmıştır. Tarih olarak da 27 Ekim belirlenmiştir (Malatya Postası, 7 Eylül 1957).

1957 seçimlerinde de çok sayıda kongre ve miting düzenlenmiştir. 4 Mayıs 1957’de DP İsmetpaşa bucak kongresi yapılmıştır. Dilek ve temennilerden sonra gizli oyla yapılan idare heyeti seçimini Hasan Parlak, Mahmut Çırak, Mustafa Çitil, Mehmet Güney, Hacı Ahmet Kınacı, Ahmet Engür ve Mustafa Kolukısa kazanmış. Hasan Parlak bucak başkanlığına seçilmiştir (Demokrat Malatya, 7 Mayıs 1957). 30 Mayıs’ta DP merkez ilçe kongresi kışlık İstanbul sinemasında 170 delegenin katılımıyla yapılmıştır. Gizli oyla Osman Çağlı, M. Ali Keşolar, Cemal Özmumcu, Ali Yağmurlu, Gökalp

Fırat, Ramazan Atalay ve Siddık Arpacı idare heyetine seçilmiştir (Demokrat Malatya, 31 Mayıs 1957).

CHP de seçimler öncesi çok sayıda ocak kongresi yapmıştır. Temmuz ayı sonunda Kilayık Ocak Kongresinde CHP ileri gelenleri bir araya gelmiştir. Kongreye CHP Milletvekili Mehmet Kartal, CHP İl Başkanı ve Belediye Başkanı Nurettin Akyurt ve çok sayıda CHP'li vatandaş katılmıştır. Yapılan divan seçiminde Halit Ziya Özkan başkanlığa, Avni Gebeş ikinci başkanlığa Şaban Durak ve Mevlüt Yafa'da katipliklere seçilmişlerdir. Şaban Durak ve Kilayık'lı diğer iki vatandaş yaptıkları konuşmada köyün su, elektrik ve yol ihtiyaçları için hiçbir yardım yapılmadığını söyleyerek CHP'ye olan bağlılıklarını dile getirmişlerdir. İsmetpaşa ve civar köylerin CHP'nin yıkılmaz kalesi olduğunu ifade etmişlerdir (Malatya Postası, 29 Temmuz 1957). 16 Ağustos 1957 tarihinde CHP Akçadağ ilçe kongresi yapılmıştır. Kongre başkanlığına Milletvekili Nüvit Yetkin ikinci başkanlığa Ahmet Fırat seçilmiştir. Milletvekilleri Ahmet Fırat, Mehmet Kartal, Tevfik Ünsalan birer konuşma yaparak iktidarı tenkit etmiştir (Malatya Postası, 19 Ağustos 1957). Yine Samanpazarı'nda 15 Ekim günü ikinci açık hava mitingi yapılmış CHP'liler DP iktidarını eleştirmiştir (Malatya Postası, 17 Ekim 1957).

DP milletvekili adaylarının her gittikleri yerde ümitsizlik içinde oldukları çünkü halkın hangi vaatleri yerine getirdiniz diyerek tepki gösterdiği için elleri boş döndükleri dile getirilmiştir (Malatya Postası, 15 Ekim 1957). 15 Ekim günü Dahiliye Vekili Namık Gedik Malatya'ya gelmiştir (Demokrat Malatya, 16 Ekim 1957). 16 Ekim'de de DP 10.000 kişinin katıldığı bir miting düzenlemiştir. Miting Eskisaman pazarında yapılmıştır. İlk olarak DP İl Başkanı Dişhekimi Kemal Özmumcu ardından Kadir Kolukısa, Osman Çağlı ve parti müfettişi Selahattin Karayavuz ve Dahiliye Vekili Namık Gedik konuşmuştur. Bu mitingten iki gün önce de CHP mitingi düzenlenmiştir (Demokrat Malatya, 17 Ekim 1957). Malatya Postası'nda Namık Gedik'in katıldığı mitinge gelen kişi sayısının az olduğu ve oldukça sönük geçtiğine yer verilmiştir (Malatya Postası, 16 Ekim 1957). 22 Ekim günü de CHP Malatya'da büyük bir miting düzenlemiştir. Faik Ahmet Barutçu, Ahmet Fırat, Nüvit Yetkin ve Nurettin Akyurt konuşma yapan isimlerdir (Malatya Postası, 22 Ekim 1957). Gayret gazetesinin 21 Ekim tarihli nüshasında Malatyalıların her seçimde CHP'ye oy vermesini keçi inatçılığı şeklinde yer vermesini Ekrem Tuncel Malatya Postası'ndaki yazısında vatandaşın dilediğine oy verme hakkı vardır diyerek eleştirmiştir (Malatya Postası, 23 Ekim 1957).

İsmet İnönü 21 Eylül'de Malatya'ya gelerek seçim kampanyasını başlatmıştır (Erer, 1963: 299; Demokrat Malatya, 26 Eylül 1957). İnönü Malatya'da 40 bin kişilik bir merasimle karşılanmıştır. Kışık İstanbul Sinema-

sı'nda konuşma yapan İnönü, tezahüratlarla coşkulu şekilde alkışlanmıştır. Burada Malatya halkını selamladıktan sonra uzun bir seçim konuşması yapmıştır (Malatya Postası, 23 Eylül 1957). Konuşmasında iktidarın iç ve dış politikasına değinen İnönü seçim öncesinde iktidarın radyoda sadece kendi propagandasını yaptığını seçim zamanında devlet vasıtasının sadece iktidar partisi tarafından kullanılmasının haksızlık olduğunu dile getirmiştir (Malatya Postası, 25 Eylül 1957). Seçim kanununda yapılan değişikliklerle emniyetli bir seçimden bahsetmenin mümkün olmadığını ifade etmiştir (Malatya Postası, 26 Eylül 1957).

Gazetelerde partilerin birbirine yönelik ithamları giderek artmıştır. Bu iddialardan biri de DP'nin Malatya'da seçimini kazanabilmek için 1.800.000 lira gönderdiğidir. Malatya Postasında yer alan habere göre bu para ve ayrıca giyim eşyası da halka dağıtılmıştır. Menderes'in bu seçimi Malatya'da kazanamazlar ise DP ve DP'li diye bir şey tanımayacağını söylediği iddia edilmiştir (Malatya Postası, 30 Eylül 1957). DP'nin sözkonusu paraları gizli bir şekilde, DP'ye oy vereceğine yemin ettirdikten sonra verdiği haberi, partiler arası rekabetin geldiği noktayı göstermesi açısından dikkat çekicidir (Malatya Postası, 2 Ekim 1957).

Demokrat Malatya gazetesinde İsmetpaşalıların CHP'ye karşı bir politika izlediği onları artık istemediklerine yer verilmiştir. İddiaya göre CHP'li Mehmet Kartal, Ahmet Fırat, M. Zeki Tulunay, Nurettin Akyurt, Mehmet Delikaya ve Dilekli Nuri'den oluşan bir heyet İsmetpaşa'ya gelmiş ancak İsmetpaşalıların ilgi göstermemeleri üzerine heyet İsmetpaşa'nın ilçe olmasını isteyen aralarında Mehmet Ali Karadeniz'in de bulunduğu kahveye gelerek, onlarla bir konuşma yapmıştır. Ahmet Fırat iddiaya göre İsmetpaşa'nın parçalanmasını istemediklerini, Paşa'nın bunu arzu etmediğini söylemesine karşılık Mehmet Ali Karadeniz iktidardaki hükümete bağlı olduklarını öncesinde hep ihmal edildiklerini dile getirmiştir (Demokrat Malatya, 12 Mart 1957). Milletvekili Ahmet Fırat Gayret ve Demokrat Malatya gazetesine gönderdiği tekzipte yapılan yayınların doğru olmadığını şöyle dile getirmiştir; "*İsmetpaşa nahiyesine yaptığımız ziyarette, İsmetpaşalı hemşehrilerimizin arasında sohbet şeklinde konuşmalar yaptık. M. Ali Karadeniz ile aramızda yazdığımız gibi hiçbir konuşma olmamıştır. Neşriyatınız tamamen indî mütelââlara matuf birer hayal mahsulüdür. Bizler her zaman olduğu gibi bu kerre yaptığımız iki ziyarette de muhterem İsmetpaşalı hemşerilerimizin CHP'ye olan sadakat ve bağlılıklarını ifade eden asil hareketlerini gördük, milletvekilleri olarak dilek ve temennilerini dinledik, gösterdikleri hüsnü teveccühe minnettarlığımızı beyan ettik.*" (Yeni Malatya Postası, 14 Mart 1957). 15 Mart tarihli Yeni Malatya Postası gazetesinde de bu konuda İsmetpaşalı vatandaşların CHP milletvekilleri ile gurur

ve şeref duydukları, Demokrat gazetelerde yayınlanan haberin doğru olmadığına vurgu yapılmıştır (Yeni Malatya Postası, 15 Mart 1957).

Malatya'daki siyasi havanın gerginleşmesi üzerine Malatya Milletvekili Ahmet Fırat Demokrat Malatya gazetesine bir mektup gönderir. Gazetede yer verilen bu mektubunda Ahmet Fırat, Malatya'ya geldiğinde her iki parti ileri gelenlerinin kendisini üzüntüye sevkeden bir mücadele içinde bulunduğunu ifade etmiş ve sözlerinin devamında *"konularımızı tatbiki memur kimse-leri ve bilhassa idare amirlerini kendi muvaffakiyet ve arzuları istikametinde kullanmaya gayret ve onları bu yola icbar en hafif şekliyle ifade edelim ki rejime hıyanet olur. Vatandaşın sempatisini kazanmak iktidar partisi mensupları için çok kolay ve mümkün olan bir keyfiyettir. Bunun yolu ekseriyeti muhalif olan bir beldeye <size şunları yaparız amma partiye girmeniz şartıyla> demek değil, o belde halkın yapılmasını arzu ettiklerini evvela yaptırarak takdir hislerini tahrik ve sonra da gönülleri fethetmekle kabil olur"* diyerek mücadeleyi yasal zemin içinde kardeşçe yürütmenin önemine dikkat çekmiştir (Demokrat Malatya, 21 Mart 1957).

Yeni Malatya Postası, muhalefeti desteklediği için üvey evlat muamelesi gördüğünü söylemiş, emirle çalıştığını iddia ettikleri Gayret gazetesindeki yazıların gerçekçi olmadığını söyleyerek eleştirmiştir. Bunlardan biri *"Halk Partililerin Telaşı Niçin"* başlıklı yazıdır. Gayret gazetesinde yer alan bu yazıda CHP'nin İsmetpaşa'nın ilçe olmasını istemediği bu nedenle telaş içinde olduğu ve yine İsmetpaşa'nın ilçe olmasında M. Ali Karadeniz ve beraberindekilerin rol aldığı iddia edilmiştir (Yeni Malatya Postası, 2 Nisan 1957). İsmetpaşa'nın 1 Eylül 1957'de ilçe olması üzerine (Demokrat Malatya, 2 Eylül 1957; Malatya Postası, 2 Eylül 1957). CHP'li idare heyeti azası Avukat M. Ali Karadeniz, İsmetpaşa CHP Bucak Başkanı Abdullah Tosun ve beraberindeki bir grup CHP'den istifa ederek DP'ye geçmiştir. (Gayret, 12 Temmuz 1957; Güneş, 13 Temmuz 1957).

Partilerin aday belirleme sürecinin sancılı olduğu anlaşılmaktadır. CHP de milletvekili adayı gösterilmeyen eski mebusların parti içinde hizipleşmeye neden olduğu iddia edilmiştir (Demokrat Malatya, 18 Eylül 1957). CHP adayları arasında ismi geçen Belediye Reisi Nurettin Akyurt, milletvekili olabilmek için Belediye Başkanlığından istifa etmiştir (Demokrat Malatya, 29 Eylül 1957; Malatya Postası, 20 Eylül 1957). Malatya Belediye Başkanı Nurettin Akyurt'un milletvekili olabilmek için istifası üzerine Avukat Avni Gebeş Malatya Belediye Başkanlığı'na 2 Ekim 1957'de seçilmiştir (Malatya Postası, 3 Ekim 1957). Seçim öncesi DP Malatya Bölge Müfettişi Selahattin Karayavuz Malatya'ya gelmiştir (Demokrat Malatya, 30 Eylül 1957). CHP'de aday yoklamasına katılan isimler; İsmet İnönü, Nurettin Akyurt, Mehmet Delikaya, Ahmet Fırat, Mehmet Kartal, Nüvit Yetkin, Tevfik Ünsalan, Kamil Sürenkök, M. Zeki Tulunay, Hasan Demir, Hüseyin Günay, Ali

Galip Mutlu'dur. Bu adaylardan Hasan Demir, Hüseyin Günay, Ali Galip Mutlu yoklamada başarılı olamamışlardır. Partiye çok hizmetleri geçmiş Hekimhan'dan Ali Galip Mutlu ile Akçadağ'dan Hasan Demir ile Hüseyin Günay'ın grupları CHP içinde ayrı faaliyet göstermeye başlamışlardır. Yeşilyurt'tan aday gösterilmesi olası olan Halit Ziya Özkan listeye girememiştir. Özkan mebus adaylığına müracaat edenlerden alınan 1000 lirayı Ankara'da bulunduğu ve parayı zamanında yatırmadığı için listeye dahil edilmemiştir. Gayret gazetesi aday tespitinde Malatya CHP il idare kurulu ile genel kurul arasında büyük bir ihtilaf oluştuğuna yer vermiştir (Gayret, 1 Ekim 1957). İstanbul Sineması'nda yapılan aday yoklaması sonucu CHP'de İsmet İnönü, Mehmet Delikaya, Nurettin Akyurt, Ahmet Fırat, Mehmet Kartal, Kamil Sürenkök, M. Zeki Tulunay, Tevfik Ünsalan ve Nüvit Yetkin seçilmiştir (Malatya Postası, 1 Ekim 1957).

Seçim öncesinde DP Malatya İl Başkanı Kemal Özmumcu başkanlığındaki heyet Ankara'ya gitmiştir (Demokrat Malatya, 29 Eylül 1957). 1957 seçimleri öncesi DP teşkilatı içinde 9 mebusluk için çok sayıda kişinin müracaat ettiği bunlar arasında; İçişleri Bakanı Namık Gedik, Kemal Özmumcu, Hasan Çuhacı, Avni Akşit, M. Ali Karadeniz, Bayram Özcan, Hüseyin Doğan, Şatıroğlu Hasan Akın ve Ali Kara'nın DP aday listesinde yer alacağı basında yer alan haberler arasındadır. 29 Eylül'de aday yoklamaları yapılmıştır (Malatya Postası, 27 Eylül 1957). Kemal Özmumcu, Bayram Özcan, Avni Akşit, Hasan Çuhacı, M. Nuri Sabuncu (Demokrat Malatya, 10 Ekim 1957), Vahap Çıplak DP adayları arasında yerini almıştır (Demokrat Malatya, 22 Ekim 1957).

27 Ekim 1957 seçim sonuçlarına göre ülke genelinde 12.078.623 kayıtlı seçmenin 9.250.949'u oy kullanmıştır. %76.6 oranında katılım olmuştur. DP oyların %48.6'ini alarak 424 milletvekili, CHP %41.4'ünü alarak 178 milletvekili, Cumhuriyetçi Millet Partisi %6,5'ini alarak 4 milletvekili, Hürriyet Partisi %3.5 ile 4 milletvekili çıkarmıştır (Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, 2012: 25). Seçimin Malatya'daki galibi CHP olmuştur, 9 milletvekili çıkarmıştır. (BCA., 30.1.0.0/52.312.4).

1957 yılı milletvekili genel seçimlerinde Malatya'da kayıtlı seçmen sayısı 160.416 kişidir. 120.295 kişi oy kullanmıştır. CHP oyların %65.3'ünü oluşturan 78.175 seçmenin oyunu almıştır. DP ise 39.229 seçmenin oyu ile % 32.8 oranında oy almıştır (Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, 2012: 69). Seçim sonucunda Nurettin Akyurt, Mehmet Delikaya, Ahmet Fırat, İsmet İnönü, Mehmet Kartal, Kamil Sürenkök, Mehmet Zeki Tulunay, Tevfik Ünsalan ve Nüvit Yetkin CHP'den Malatya milletvekili seçilmişlerdir (TBMM Albümü 1920-2010-II, 2010: 737-738).

SONUÇ

1950-1954 ve 1957 yılı milletvekili genel seçimlerinde DP-CHP rekabetinin en çetin şekliyle yaşandığı yerlerden biri Malatya'dır. Zira Malatya CHP'nin kalesi olarak görülmektedir. DP 1946 yılı milletvekili genel seçimlerine, Malatya'da teşkilatlanmasını tamamlayamadığı için katılmamışsa da bağımsız adayları destekleyerek muhalefet vazifesini yerine getirmiştir. 1950 yılına gelindiğinde ise DP artık seçimlere hazırdır. *"Yeter söz milletindir"* sloganı ile dikkat çeken, 14 Mayıs 1950 günü yapılan milletvekili genel seçiminde büyük bir başarı örneği göstererek iktidara gelen DP, Malatya'da seçimi kazanamamıştır. Bu durum 1954 ve 1957 yılında yapılan genel seçimlerde de değişmemiştir.

Oysaki DP Malatya'da oldukça yoğun bir seçim kampanyası yürütmüştür. Parti teşkilatı sadece merkezde değil ilçe ve bucak ve köylere de seçim çalışması yapmış, partiye kayıtlı üye sayısı her geçen gün artırılırken çok sayıda kongre ve miting düzenlenmiştir. Demokrat Malatya, Gayret, Sabah gibi gazetelerde CHP'den istifa haberlerine sıklıkla yer verilmiştir. Seçmenin kazanılabilmesi adına her türlü çaba gösterilmiştir. Ancak bunun kolay olmadığı daha 1950 seçimlerinde görülmüştür. DP'nin kurulmasından sonra CHP de Malatya'da teşkilatının olmadığı ilçelerde teşkilat kurduğu gibi üye sayısını artırmıştır. Seçim çalışmaları çerçevesinde Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası'nda DP'den istifa haberleri yayınlamıştır. Malatya ve ilçelerinde düzenlenen kongre ve mitinglere CHP'li milletvekilleri katılarak konuşma yapmışlardır. Malatya'da seçmenin CHP'yi tercih etmesindeki en büyük pay hiç kuşkusuz İsmet İnönü'dür.

Malatya'da seçim sonuçlarına göre; CHP 1950 seçimlerinde oyların %59.3'ünü, 1954 seçimlerinde %54.3'ünü, 1957 seçimlerinde ise %65.3'ünü almıştır. DP ise 1950 seçimlerinde oyların %40.7'sini, 1954 seçimlerinde %44.5'ini, 1957 seçimlerinde ise %32.8'ini almıştır. Bu verilere göre CHP'nin 1954 seçimlerinde oy oranını düşürdüğü buna karşı DP'nin %4'lük bir artış sağladığı anlaşılmaktadır. 1957 seçimlerinde ise CHP oy oranını belirgin bir şekilde artırırken DP'nin düşürdüğü görülmektedir. Bu durum tamamen Adıyaman'ın il yapılarak Malatya'dan ayrılması ile ilişkilidir. Zira 1954 yılı seçimlerinde CHP, Adıyaman, Kahta ve Besni ilçelerinde kazanamamıştır. Dolayısıyla DP'ye oy veren Adıyaman'ın il yapılarak Kahta ve Besni'nin de bu ile bağlanması, CHP'nin Malatya'da aldığı oy oranını artırmıştır.

Görüldüğü üzere Malatya, 1950-1960 yılları arasında iktidar-muhalefet çekişmesini yansıtan en güzel örneklerden biridir. Malatya halkı 1950-1954 ve 1957 yılı genel seçimlerinde CHP'li milletvekillerini meclise taşımıştır. Seçim süreçleri sancılı geçse de *"Malatya CHP'nin kalesi"* olarak kalmış ülke genelinde kazandığı başarıya karşın DP bu kaleyi ele geçirememiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

- BCA, Dosya No: 490.1.0.0, Yer No: 374.1576.1.
- BCA, Dosya No: 490.1.0.0, Yer No: 175.698.1.
- BCA, Dosya No: 490.1.0.0, Yer No: 2019.35.2.
- BCA, Dosya No: 490.1.0.0, Yer No: 576.2291.7.
- BCA, Dosya No: 30.1.0.0, Yer No: 65.405.3.
- BCA, Dosya No: 30.1.0.0, Yer No: 52.312.4.
- BCA, Dosya No: 30.10.0.0, Yer No: 77.508.2.
- BCA, Dosya No: 30.10.0.0, Yer No: 77.508.12.
- BCA, Dosya No: 30.10.0.0, Yer No: 65.407.7.
- BCA, Dosya No: 30.10.0.0, Yer No: 77.511.4.
- BCA, Dosya No: 30.10.0.0, Yer No: 78.517.18.

Sürelî Yayınlar

- Cumhuriyet*
- Demokrat Malatya*
- Doğru Söz*
- Fedai*
- Gayret*
- Güneş*
- Malatya Postası*
- Sabah*
- Ufuk*
- Yeni Malatya*
- Yeni Malatya Postası*
- Yeşil Malatya*

Kitap ve Makaleler

- Ahmad, Feroz (1994). *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, Hil Yayınları, İstanbul.
- Albayrak, Mustafa (2014). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınları, Ankara.
- Barutçu, Faik Ahmet (1977). *Siyasî Anılar 1939-1954*, Milliyet Yayınları, İstanbul: Milliyet Yayınları
- Bulun, Nevzat "Görüp İşittiklerim", *Yeni Malatya*, 11 Mayıs 1950, 1
- Çavdar, Tefik (2004). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınevi.
- Emre, Mehmet (29 Mart 1950). "Besni'de CHP'nin Mağlubiyeti", *Yeni Malatya*, 1.
- Erer, Tekin (1963). *On Yıllık Mücadelesi*, İstanbul.
- Eroğul, Cem (1990). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi.

- Fendoğlu, Hamit, "Hezimete Uğrayan CHP.liler", *Yeni Malatya*, 24 Mayıs 1950, 1.
- Fendoğlu, Hamit, "İsmet İnönü'nün Durumu ve Karşılanması", *Yeni Malatya*, 11 Nisan 1950.1-2.
- Fendoğlu, Hamit, "Palavracı CHP'lilere", *Yeni Malatya*, 26 Nisan 1950, 1-2.
- Fırat, Ahmet, "Siyasi Mücadelelerde Meşruiyet Meselesi", *Demokrat Malatya*, 21 Mart 1957,1.
- Goloğlu, Mahmut. (1982). *Demokrasiye Geçiş 1946-1950*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Zurcher, Erik Jan (2000). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, (Çev. Yasemin Saner Gönen), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpaz, Kemal H. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara 2012.
- Olgun, Kenan (Mart 2011). "Türkiye' de Cumhuriyet'in İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.27, S.79, 1-36.
- Seçim Neticeleri Üzerinde Bir İnceleme 1950, 1954, 1957 Milletvekili Seçimleri*, CHP Araştırma Bürosu, Ankara 1959.
- Şahin, Mehmet Serkan (2016). *Erken Cumhuriyet Dönemi'nde CHP'nin Malatya Teşkilatı (1923-1950)*, Libra Kitap, İstanbul.
- TBMM Albümü 1920-2010*, (2010). C.1-2, TBMM Yayını, Ankara.
- TBMM ZC., D.10, C.1, İ.F, 8. İnikat (14.6.1954)
- Toker, Metin (1990). *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973, Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Toker, Metin (1991). *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973, DP'nin Altın Yılları 1950-1954*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Toros, Doğan (4 Mart 1954). "DP'nin Muhalefeti ve Şimdiki Muhalefet", *Demokrat Malatya*,1.
- Toros, Doğan (26 Şubat 1954). "Garantili Kazanç", *Demokrat Malatya*, 1-2.
- Toros, Doğan (12 Şubat 1954). "Sihirbaz Değnek", *Demokrat Malatya*, 1-2.
- Tuncel, Ekrem (23 Ekim 1957). "Muhterem Malatyalılar Dikkat Buyurunuz", *Malatya Postası*, 1-2.
- Türk, Hikmet Sami (Mart-Nisan 2017). "Demokratik Rejim ve Seçim Sistemleri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.117, ss. 419-452.
- Uran, Hilmi. (2007). *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, İstanbul: Türkiye İş Bankası KültürYayınları.
- Zabcı, Nusret, "Bu Gidiş Demokrasiyi Benimsemiş Bir Millet Gidişi Değildir", *Doğru Söz*, 9 Haziran 1952, 1-2.
- Zabcı, Nusret, "İktidar mı Yoksa Muhalefet mi?", *Doğru Söz*, 28 Nisan 1952, 1-2.

Tezler

- Ariç, Fatma Tuba. (2019). *Çok Partili Dönemde Malatya'da Siyasi Hayat (1946-1960)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

-Avcı, Fikret. (2018). *Demokrat Parti (DP) İktidarı Döneminde Malatya: Şehir, Siyaset ve Toplum (1950-1960)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.